

Тарушyk / hekaýa

Category: Gutlaglar, Hekaýalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Тарушyk / hekaýa ТАРУШЫК *

1.

– Nadýa! Nadýuša!

Beýik, tagaşyksyz, «görkünden-berki» edilip ýasalan eşegiň üstüne çykyp, potologyň etegini suwap duran egni gögümtil kombinezonly, orta boýly, berdaşly gyz elindäki uzyn agaç gilmala bilen onsuzam aýna ýaly tekiz suwagyň ýüzüni ýene bir gezek ýeňiljek sypap goýberdi-de, bärsini bakdy. Eliniň tersi bilen maňlaýynyň burçak-burçak derini syldy. Derini sylanda, kombinezonynyň ýeňi birneme çyzgalyp, ap-ak, çomuç ýaly dolmaç goşary ýalaňaçlandy.

Palçyk syçrap, çyr-çyrşak bolup duran iş geýimi-de, solup, reňkiniň nähilidigi saýgartmaýan galyň, üçgyraň ýaglygy-da gyzyň owadanlygyny gizläp bilenokdy. Onuň ýüzi aslynda howa, güne az-kem gaýzyganam bolsa, häzir derçigip duransoň, özüniň tebigy näzikligi bilen lowurdaýardy. Şol näzik, hat çyzybermeli ak ýüzde nähilidir duýlar-duýulmaz sary alma öwüşgini bardy, ylla altyn suwy berlen ýalydy. Özem ol öwüşgin gözelligiň janly öwüşginidi, onuň ýaly öwüşgin diňe ýap-ýaňyja açylan bägülde bolýar. Gyzyň ullakan mawy gözleri asman ýaly aýdyňdy, durudy, röwşendi. Gönümel burny gyzyň ýüzüne gadymy grek hudaý zenanlarynyň mermer skulpturasý ýaly sussuňy basyjy badyhowalyk berýärdi. Onuň galyň kombinezonynyň aşagynda tümmerip duran göwüslerinde hem sussuňy basyjy şol badyhowalyk bardy.

Gyz üçgyraň ýaglygynyň iki ujuny depesine düýrlengi örme saçynyň arkasynda çatypdyr. Ol ýaglygyny çümre daňansoň, saçy maňlaýyndan görünmese-de, goşar ýaly ýogyn, ýeke örüm mele saç ýaglygyň gyzyň depesinde galdagyp duran üçünji burçunyň astyndan burum-burum bolup çykyp durdy. Häzir çözülip goýberiläýse, ol saçlaryň şamar kimin şapyrdap gaýtjakdygyna

hem gyzyň baldyrlaryny öpjekdigine şübhe ýokdy. Gyzyň enaýy dodaklary ýylgyrmaga meýil edip durdy. Aşakda elindäki kagyzjygy bulaýlap duran çepiksije, garagözelejik gyza sesini çykarman seredip duran bu gyz durşy bilen mähirden ýasalan heýkele meňzeýärdi.

– Nadýa! Nadýuşa! – diýip, çepiksije gyz aýaklarynyň asty ýaýjykly ýaly towsaklaýardy. – Telegramma! Seni agşam telefonda gepleşmäge çagyryrlar.

Gözellik heýkeli çalaja gymyldady. Elini uzadyp, gyzyň galgadyp duran kagyzyny almaga meýil etdi. Emma çepiksije gyz kagzy bermedi:

– Ýo-ýok! Aşak düş!

– Aýnaşka! Oýun etmesene! Äberäýsene! – diýip, aşak düşmegi kyn gören Nadýa ýalbardy.

– Ýok! Düşersiňem, kimiň telefona çagyryanyňam aýdarsyň – diýip, Aýna kesgin aýtdy.

Nadýa elini galyň tagtanyň erñegine diredi-de, aşak böküp düşdi. Aýnanyň elindäki telegrammany alyp, okap çykdy. Kimdir biri ony Moskwa wagty bilen on dokuz sagat otuz minutda Don boýundaky Rostow bilen gepleşmäge çagyryardy.

Kimiň çagyryany näbelli bolansoň, Nadýa lapykeçlik bilen gaşlaryny çytdy. Onuň häлки gülmäge meýil edip duran dodaklary indi aglajak bolup kemşerýäne meňzedi.

Nadýanyň ýüzündäki özgerişi gören Aýna hem bökjeklemesini goýup, çynlakaý keşbe girdi.

– Kimden gelipdir? – diýip, bilesigelijilik bilen sorady.

Nadýa «bilemok» diýen manyda başyny ýaýkady.

Suwagçylar brigadasybyň brigadiri Nadýa Kurilenko respublikanyň Ýokary Sowetine deputatlyga görkezilenden soňra, oňa gelýän gutlag telegramalarynyň, hatlarynyň yzy üzülenokdy. Onuň öz brigadasynyň çlenleriniň bir topary bilen düşen suratynyň «Prawda» gazetinde çap edilmegi gutlaglaryň sanyny hasam artdyrypdy. Oňa ýurdumyzyň dürli künjeklerinden ýazýardylar. Olaryň köpüsi çagalar öýünde Nadýa bilen bile terbiýe alan ýigitlerdir gyzlardy. Şeýle gutlag oňa Wilnýusda ýaşayan uýasy Weradanam gelipdi.

Ýöne ony entek telefonda gepleşmäge çagyryan adam ýokdy. Onuň

kimdigink hem Nadýa çaklap bilmedi. Sebäbi onuň Don boýundaky Rostowda ýaşaýan tanşy ýokdy. Telegrammanyň onuň öý adresine däl-de, işleýän ýerine iberilmegi hem kimdir bir nätanyş adam bilen gepleşmelo boljakdygyny aňladýardy.

Ol Aýnanyň sowalyna belli bir jogap berip bilmese-de, uzakly gününü howsalaly umyt bilen geçirdi. Süňňi bir zat syzýan ýaly boldy durdy. «Ol näme üçin telegrammada adyny ýazmadyka? – diýip, şol bir sowaly öz ýanyndan müň mertebe gaýtalaýardy. – Be, şolaryň birimikä? Birden şeýle bolaýsa...»

Nadýa «şolary» ýatlajak, göz öňüne getirjek bolup jan edýärdi. Emma onuň aýyl-saýyl göz öňüne getirip bilýän zady ýokdy. Diňe düýşdäki ýaly üzlem-saplam wakalar çala sudur bolup, gözünüň öňünde janlanýardy-da, şobada hem gubara siňip gidýärdi. Ülje bagly giň howly. Kakasy ullakan tabagy üljeden dolduryp gelýär. Onsoň kakasy Nadýanyň gözünüň öňüne egni tüpeňli halda dolanyp gelýär. Ol Nadýany gujagyna alyp, gyssanmaç haýdap barýar. Onuň ýüzünden akýan der Nadýanyň ýüzüne damýar. Yzy üzülmän atylýan tüpeň sesi eşidilýär. Bu suratyň ornuny ak garyň üstünde moýmudyklaşyp ýören gara gargalar ýaly nemes soldatlarynyň suraty eýeleýär. Ine-de olar Nadýanyň uly uýasy Tanýany südürläp alyp barýarlar. Onsoň onuň gözünüň öňüne ýaraly ejesini furgona ýükläp duruşlary gelýär. Wera bilen Nadýa aglap, elden-aýakdan çykyp barýarlar...

Bu üzlem-saplam ýatlamalaryň aňyrsynda uly wakalaryň ýatandygyny Nadýa bilmeýärdi. Ol her näçe jan etse-de kakasynyňam, ejesiniňem, doganlary Stepandyr Grişanyňam, uýalary Tanýadyr Daşanyňam keşbini aýyl-saýyl göz öňüne getirip bilmeýärdi. Wagt şemaly olaryň keşbini Nadýayň ýadyndan süpürip taşlapdy.

2.

Uruşdan ozal Nadýalaryň giň howlusy bardy. Ol durşy bilen ülje bagyna basyrylyp otyrды. Iwan Kurilenko bagyny gaty aýap saklaýardy. Çagasynyň kändigine garamazdan, tä mazaly bişäýýänçä, hiç kim бага el degrip bilmezdi. Ülje kemsiz bişerdem welin, onuň özi tabak-tabak ýygyp, çagalarynyň öňünde

goýardy. Ol günler çagalar üçin iň hezil günler bolardy.

Uruş turanda, Stepan goşun hatarynda gulluk edýärdi. Iwan Kurilenko bolsa faşistler obany eýelänlerinden soň, kiçi ogly Grişany hem ýanyna alyp, partizançylyga gidipdi.

Bir gezek faşistler oglan-uşak diýmän, obanyň bar ilatynyň olaryň ştabynyň ýerleşýän jaýynyň ýanyna ýygnanmalydygy barada buýruk berdiler. Faşistleriň arasynda gizlin işleýän partizanlaryň üsti bilen bu buýrugyň maksady ilata ýetirildi. Bu Germaniýa ugratmak üçin adam saýlamak maksady bilen edilýärdi. Muny duýan adamlar duran-duran ýerlerinden tokaýa siňip gitdiler.

Obadan gaçylanda, üç ýaşlyja Nadýa uklap ýatyrdy. Ony ýadyndan çykaryp gaýdandygyny ejesi tokaýa ýygnananlaryndan soň bilip galypdy. Partizanlar kyn güne düşdüler. Çagajygy ýeke, onda-da faşistleriň arasynda galdyrmak mümkin däldi. Ýöne ony halas etjek bolmagam howpludy. Ony halas etmegiň deregine özüniň ele düşäýmegiň ýa-da heläk bolýmagyň gaty ähtimaldy.

Çagany faşistleriň arasyndan alyp çykmak üçin partizanlar hut gündiziň günortany ölümüne gidipdiler. Tokaýa siňen adamlary gözlöp sümsünişip ýören faşistleriň gözüne çöp atyp, Iwan Kurilenko öz howlusyna sag-aman giripdi. Onuň ýoldaşlary bolsa yzyna gaýdanda faşistler duýaýsa, Iwany goldar ýaly tokaýyň eteginde gizlenipdiper.

Faşistler Iwanyň oba girenini duýmasalaram, ol Nadýany gujagyna alyp, tokaýa ýetip baryarka duýupdylar. Onuň yzyndan ok ýagdyryp başlapdylar. Ýöne Iwanyň öýi obanyň çetinde, erňeginde bolansoň, ol tokaýa özüni atmagy başarypdy. Tokaýyň eteginde gizlenen partizanlar hem ok atyp başlansoňlar, faşistler tokaýa girmäge het edip bilmän, nalaç aýak çekipdiler.

...Soňra aýal-oglan-uşaklar kem-kemden ýene öýlerine ýygnanysyp başlapdylar. Faşistler hem olary ürküzmejek bolup, hiç zada üns bermeyän kişi bolan bolupdylar. Ýöne olar indi başgaça iş görýärdiler. Öň olar Germaniýa iberiljek adamlary saýlap almak üçin oba ilatyny bir ýere ýygnamakçy bolan bolsalar, indi gerek adamlaryny üstüne baryp alyp gaýdýardylar. Nadýanyň uly uýasy Tanýa hem gapyllykda olaryň girisine düşüpdi.

Tanýanyň partizanlaryň ýanyndan gelip oturyşydy. Ony obadaky ýagdaýy bilmek üçin iberipdiler. Üstüni gapyl basdyran Tanýa başga alaç tapman, penjiräniň tutusynyň aňyrsynda gizlenipdi. Içerik giren nemesler ony görmändiler. Ýöne özüniň daşardan görnüp duranlygyndan Tanýanyň habary ýokdy. Onuň bukulyp duranyny daşarda gezip ýören faşistlerň biri görüpdi hem ony ýeňsesinden südürläp alyp gidipdiler.

Tanýadan nemes polkowniginiň özi sorag edip başlady. Partizanlaryň nirededigini aýtsa, hiç zat degmejekdigini, ýogsa soňunyň erbet boljakdygyny aýdyp, haýbat atdy. Emma ol Tanýadan ýagşydan-ýamandan ýekeje agyz hem söz eşidip bilmedi. Ol edil lal ýalydy.

Paltasy daşa degen polkownik Tanýany çuw-ýalaňaç etmegi buýurdy. Ony çuw-ýalaňaç edenlerinden soň bolsa, jaýyň bir burçunda dyzyny ýassanyp ýatan äpet itine «bas!» diýen yşarat etdi. It hojaýynynyň yşaratyna onuň iki aýakly itlerindenem bejit düşündi. Ol hasyrdap ýerinden turdy-da, baryp iki öň aýagyny Tanýanyň egniniň üstüne atdy. Tanýanyň bir duýup galan zady şol boldy. It aýagyny atandan, ol özünden gidip ýykyldy. Polkownik gyzyň bokurdagyny çeynemäge häzir itine «aýryl!» diýen buýrugy berdi. Sebäbi häzir it tüýdüm-tüýdüm etse-de, gyz duýjak dälidi.

Hojaýny bilen keýp çekmäge razy bolmadyk ýesir gyzlary parçalamaga endik eden it onuň ýüzüne nägilelik bilen garady-da, epeý-epeý basyp, ýerine geçdi, öňküsi ýaly dyzyny ýassanyp ýatdy. Tanýany bolsa süýrär, garaňky otaga taşladylar. Ol aradan esli wagt geçenden soň, özüne geldi. Ýöne Tanýanyň saçy eýýäm çuw-ak bolupdy. Şol günüň ertesi saçy çuw-ak bolan Tanýany Germaniýa ugratmak üçin köçä alyp çykanlarynda oba adamlary oňa seretmäge tap getirip bilmän, nazarlaryny başga tarapa sowupdylar.

...Faşistler ahmal galmajak bolup, indi aýal-oglan-uşak diýmän, obanyň ilatynyň baryny tikenli simiň içine ýygnapdylar. Olar şeýdip, adamlaryň gaçyp gitmegine, partizanlar bilen aragatnaşyk saklamagyna ýol bermezlik isleýärdiler. Aýallary nemes soldatlarynyň geým-gejimlerini ýuwup-ýamamaga mejbur edýärdiler. Nadýanyň ejesi hem iki kiçijik gyzy Weradyr Nadýa

bilen tä biziňkiler gelip azat edäýýänçä, şol lageriň içinde ýaşapdy.

Nemesler gaçanlarynda, hemme ýeri minalap çykypdylar. Hatda çaga oýnawaçlaryna çenli minalangydy. «Ýatan oýnawaçjyg-ow» diýip, ýerden galdyrdygyň, mina güwläp ýarylýardy. Nadýanyň ejesiniňem başyna ýeten şol miwe boldy.

Ol gapynyň agzynda ot ýakyp, çagalaryna ýarmajyk bişirmegiň aladasy bilendi. Emma ýa-ha onuň ot ýakan ýeri mina gömülen ýer bolup çykypdy, ýa-da çagalaryň çöpläp gelen odunynyň arasy bilen mina gelen borludy, ene oduň üstüne eglip durka, gyzgyn ýeten mina ýarylypdy. Onuň garnynyň ýüzi eleme-deşik bolupdy. Ony furgona ýükläp, şäherdäki keselhana alyp gidipdiler. Emma ol keselhana eltilen gününiň ertesi aradan çykypdy.

Ony äkidişleri ýaly, ýene-de furgona ýükläp getiripdiler. Enäni jaýlamaga äkitmezlerinden öňürti haýsydyr bir yrymçy adam tapylyp, Wera bilen Nadýany ejesiniň jesedi ýüklenen furgonyň aşagyndan geçmäge mejbur edipdi. Hem ejesiniň ölenine gözi ýeten, hem öliniň jesediniň aşagyndan geçmäge gorkan çagalar aglaşyp, elden-aýakdan çykyp barýardylar.

Şeýdip, Nadýa bilen Wera ikisi uly maşgalanyň hataryndan üzülip galyberipdi. Olar ejesiniň ölendigini bilýärdiler, ondan tamalaryny üzüp diler. Ýöne maşgalanyň beýleki çlenleriniň ykbalyndan welin olar düýbünden habarsyzdylar. Olar kakasy Iwanyň ýaraly bolup, nemesleriň eline düşendigini hem krematoride ýakylandyygyny bilmeýärdiler. Doganlarynyň ykbaly-da olara mälim däldi.

Nadýa bilen Werany uruşda ata-enesinden mahrum bolan çagalar üçin Ýezerişede ýörite açylan çagalar öýüne ýerleşdirdiler. Ol çagalar öýi barada front komanduýuşisi I.H.Bagramýanyň hut özi alada edýärdi. Ol wagt tapdygy, çagalaryň arasyna gelip gidýärdi, olaryň ýagdaýy bilen tanyş bolýardy, kömek edýärdi. Wera onunjy klasy tamamlandan soň, Wilnýusa gidip, şol ýerde tehnikuma okuwa girdi. Nadýanyň bolsa ýeke özi çagalar öýünde galypdy.

Müň dokuz ýüz elli bäşinji ýylyň baharynda Nadýa hem çagalar öýi bilen hoşlaşdy. Şol wagtlar Nadýa dagt dokuzynky klasda okap ýördüler. Bir gün olary ýygnap, uly ýygnak geçirdiler. Çagalar öýüniň müdiri Anna Afanasýewna olara ýüzlenip şeýle diýdi:

– Çagalar, sowet adamlarynyň hemmesi bir agzybir maşgala. Sowet adamlary beýik Watanymyzyň azatlygy ugrunda bir dogan ýaly bolup gan dökdüler. Biziň mähriban belorus topragyмыzy azat etmäge beýleki doganlyk halklar bilen bir hatarda türkmen esgerleri hem gatnaşdylar. Olar kyn günde biziň biken deň durdular. Birek-biregi goldamak biziň däbimiz. Bu gün bolsa biziň türkmen doganlaryмыz kömege mätäç. Özünüze mälum bolşy ýaly, Türkmenistanyň paýtagty Aşgabat kyrk sekizinji ýylda güýçli ýer titremesi sebäpli weýran boldy. Bu gün onuň ýerinde täze has gözel şäher ýetişip gelýär. Ýer titremesinden soňky alty ýylyň içinde tanalmaz ýaly ösdi. Emma ol ýerde gurmaly ymaratlar entegem kän. Şäheri kemsiz dikeltmek hem giňeltmek üçin hünärli gurluşykçy işçiler gerek. Şäherde güýçli depgin bilen alnyp barylýan gurluşykçy işleri işçi kadrlarynyň köpelmegini talap edýär. Şonuň üçinem sizi doganlyk Türkmenistanyň paýtagty Aşgabada gitmäge çagyryjars. Ol ýerde size gurluşyk mekdeplerinde, FZO-larda hünär öwrederler.

Höwesjeňler gaty köp bolupdy. Nadýa hem ilkinjileriň biri bolup ýazyldy. Onu uzak Türkmenistana gitmäge meýillendiren zat syýahat romantikasy dälidi. Yssy günorta bolan höwes dälidi. Ol bu çagyryşda özüniň belent graždanlyk borjuny görüpdi. Ol ata-ene ornunda ekläp-saklan Watanyň iýdiren duzuny haklamak üçin, doganlyk borjuny haklamak üçin Aşgabada gitmeli diýip hasap edipdi.

Witebsk oblastynyň çagalar öýlerinden ýygananan ýaşlaryň sekiz ýüzden gowragy ýörite otly bilen Aşgabada tarap ýörite otly bilen ýola düşüpdi.

Watanymyzyň ümmülmezligi hakdaky buýsançly duýgy biziň her birimiziň dogabitdi ganymyza siňen duýgy. Dünýä kartasynyň tas ýarpysyny tutup ýatan ägirt territoriýany synlanymyzda, biziň her birimizi Watana bolan çäksiz buýsanç duýgusy gaplap alýar. Ýöne Aşgabada gelýärkä, Nadýa biziň Watanymyzyň ony karta

boýunça göz öňüne getirişinden has ümmülmez ekenligine göz yetirdi.

Olary Watanymyzyň ýüregi Moskwanyň üsti bilen alyp gaýdan otly birnäçe günläp ok ursaň geçmez tokaýlyklaryň içi bilen ýöredi. Nadýa öz ýanyndan «heý, bu tokaýlyklaryň gutarýan ýeri barmyka?» diýip pikir edýärdi. Soňra bolsa baharyň ýaşyl begresini ýapynan giň sähra başlandy. Uzak ýoly birsyhly külterläp barýan otly agşam sähra garaňkylygynyň içine siňip gidýärdi. Nadýa ertir irden ukudan oýananda-da, ol şol giň sährany gulaçlap barýardy. Onuň otlynyň uzakly gije ýörändigine ynanasy gelenokdy. Ol şol bir duran ýerinde bütin gijäni durup geçiräýen ýalydy.

Olar ençeme günläp ýaşyl tokaýlyklary, gyzyly gülälekli sähralary söküp, gözel Aşgabada gelip ýetdiler.

Aşgabadyň görnüşi Nadýany hem begendirdi, hem gynandyrды. Bahar bilen bäsleşip parlap barýan şäher Nadýanyň göwnüni göterdi. Emma entek her ädimde diýen ýaly tebigy belanyň yzy bildirip durdy. Negözel täze jaýyň gapdalynsa ýer titremesiniň yzysüre howul-hara salnan wagtlaýyn tagta jaýlar gözgyny halda kibtni gysşyp otyrdylar. Käýerde-käýerde bolsa weýran bolan jaýlar üýşmek kesek bolup ýatyrды. Ol depelere gözi düşende Nadýanyň endamy düýrügip gidýärdi. Olar Nadýa faşistleriň snaryadlary tarapyndan weýran edilen jaýlary ýatladýardy. Onuň gulagyna toplaryň gümmürdisi, oklaryň şuwuldusydyr sykylygy eşidilýän ýaly bolýardy.

Şäher mazaly aýaga galanam bolsa, edilmeli iş has kändi. Soňra şäheriň iň gözel ymaratlary bolup galjak jaýlar indi gurulmalydy. Nadýa özüne nähili belent işleriň garaşýandygyna, özüniň nähili mukaddes işe baş goşýandygyna göz yetirdi.

Nadýa alty aýlyk gurluşykçylar mekdebine girdi hem agşamky işçi-ýaşlar mekdebinde okuwyny dowam etdirdi. Ol Wilnýusda ýaşaýan uýasy Wera bilen hat alşyp durýardy. Emma olaryň beýleki doganlaryny tapmak üçin eden synanyşyklary welin şowsuz gutarypdy.

Gurluşyk mekdebinde Nadýa suwagçylyk hünärini öwrendi. Her bir işiň öz tilsimi, öz kynçylyklary bar. Olaryň alty aýy basalykly zähmet bilen geçdi. Ussa Gurban aga olara suwagçylygyň çylşyrymly tärlerini, gurallary işletmegiň usullafyny sabyrlylyk bilen öwredýärdi.

Ilki-ilkiler olara öwredilýän zat juda ýöntem, hatda gülki ýaly bolup göründi. Olaryň hyýaky turuwdan karniz etmek, jaýlaryň burçuny, gapylary we penjireleri göni çykarmak ýaly suwagçylygyň kyn işlerini öwrenibermekdi. Juda bolmanda, diwarlaryň suwalyşyny öwrenmekden başlarys öýdýärdiler. Emma ençeme günläp olara asyl palçygam görkezmediler. Olara öwredilýän zat çaga oýunjagyna meňzeýärdi.

Uzyn kerpiç haýatyň düýbüne çäge dökülip çykylypdy. Nadýa dagynyň bar işi susguç bilen şol çägäni susup alyp, diwaryň ýüzüne urup çykmakdan ybaratdy. Elleriniň ugruna urup görýärdiler, elleriniň tersine urup görýärdiler. Çäge bolsa şobada aşak dökülýärdi. Şeýdip, olar diwaryň ýüzüne palçygy tekiz hem tiz urmagyň tilsimini öwrenýärdiler.

Öz edýän işlerine şeýle bir göwni ýetmedik ýaşlar gülüşýärdiler. Gurban aga bolsa olara düşündirýärdi:

– Gülki ýalydyr welin, häzir siz suwagçynyň işiniň esasy tilsimini öwrenýärsiňiz. Suwagçy palçygy diwara pugta hem tekiz urmagy öwrenmeli. Diwara uranyňyzda, çägäniň nähili dökülýändigini görýäňizmi? Palçyk hem ilki bada şondan aňsat däl. Şabrar gaýdar durar. Onsoň size diwara palçyk urmagy öwretmek üçin näçe palçygyň gerek boljakdygyny bir göz öňüne getirip görüň! Ýöne bu-da hemmesi däl. Suwagçy göz çeni bilen suwagyň tekizligini bilmelidir. Bir ýerik köp palçyk ursaň, bir ýerik az palçyk ursaň yzyndan suwagyňy tekizlejek bolup günuzyn bulaşar durarsyň. Oňarsaň welin, onsoň palçygyň üstünden gilmalany bir gezek ýöredäýmek galar. Gilmala ýöretmek ýeňilem düşer. Onsoňam ýene-de gaýtalap aýdýaryn – palçygy diwara urmak kesesinden seredeniňde aňsat ýalydyr welin, öwrenmeseň, ol diwara aňsat ýelmeşäýýänem däl. Edil döşünden itilýän ýalydyr. Yzyna şabyrdar gaýdyberer. Ýa-da palçygyň göz çeni bilen çak eden ýeriňe düşmän, başga ýere düşer. Suwdan palçygyňdan ýere döken palçygyn has köp bolar.

Şeýle suwagçylary kän görendiris.

– Hakyky palçyk bir bolsady-da, gury çäge bolman – diýip, ýaşlar nägile seslenýärdiler. – Diwara nähili düşýänini bir gözümüz bilen görsedik-dä käşgä.

– Aýdyp otyryn-a men size – diýip, Gurban aga janygyp düşündirmäge başlaýardy. – Munça suwagça ençeme günläp ýeter ýaly diwary nireden tapaýyn, palçygy nireden tapaýyn. – Soňra bolsa ol çolgaja sakgalyny sypalap, ýaşlara göwünlik bererdi. – Gyssanmaň. Ine, palçygam bolar, diwaram bolar. Gilmala-da bereris. Karniz eder ýaly, haşamly suwaglar eder ýaly ülňülerem bereris.

Dogrudanam, ýaşlaryňky barha çylşyrymlaşýardy. Suwagçylyk gurallaryndan peýdalanmagy öwrenmek, jaýyň burçlaryny, gapylaryň, penjireleriň çüňklerişi dogry çykarmagy, karniz etmegi öwrenmek aňsat düşmedi. Uzak wagtlap azap çekmeli boldy. Munuň üstesine, suwagçylyk işi fiziki gujury hem talap edýärdi.

Nadýa yhlas bilen öwrenýärdi. Onuň öz saýlap alan hünärine bolan höwesini çäksizdi. Ýer titrän badyna, howul-hara salnan wagtlaýyn jaýjagazlaryň ornunda gözel ymaratlaryň peýda boljakdygy, şol ymaratlary bina etmäge özüniň hem gatnaşjakdygy hakyndaky buýsançly duýgy onuň yhlasyna yhlas, güýjüne güýç goşýardy. Ol okuwyny tamamlaryna, özbaşdak zähmet ýoluna başlamaga howlugýardy.

Ol okuwyny üstünlik bilen tamamlady. Oňa okuwy täze tamamlan suwagça berilýän iň ýokary razrýady – dördünji razrýady berdiler. Ol hünär öwrendi. Gurban aga ýaly halypa tapyndy. Belarus joralaryndan başga Aýna ýaly täze jora, kärdeş tapyndy.

Ýöne okuwlaryny gutaranlaryndan soňam, olar birbada uly jaýlaryň gurluşygyny ynanaýmadylar. Olar ilki haýatlary suwamakdan başladylar. Ýöne ýaşlar derrew özleriniň ukybyny görkezdiler. Basym olaryň brigadasyna uly gurluşyklary hem ynanyp başladylar.

Nadýanyň işleýän suwagçylar brigadasynyň gurmaga gatnaşan ilkinji jaýy Döwlet arhiwiniň jaýy boldy. Gözel Aşgabadynyň meşhur Swoboda prospektiniň ugrundaky iň belent ýedi gat

ymaratyň gurluşygynda öz paýynyň bardygy Nadýanyň göwnüni hem ýedi gat asmana göterdi. Soňra şeýle ymaratlar köpelip gitdi. Türkmen döwlet akademiki drama teatrynyň jaýy, Pioneerler köşgi, «Kolhozçy» myhmanhanasy, Statistiki uprawleniýäniň jaýy, Uniwersitet, «Mir» kinoteatry, onlarça ýaşaýyş jaýlary... Aşgabat gün-günden gurulýardy, gözelleşýärdi. Bu asylly işde öz paýynyň barlygy bolsa Nadýanyň göwnüne ganat bekleýärdi. Ol öz işine barha türgenleşýärdi. Barha uly üstünlikler gazanýardy. Türkmen döwlet kitaphanasynyň täze jaýynyň gurluşygynda işläp başlanlarynda bolsa, iň gujurly, iň ökde suwagçy hökmünde ona suwagçylar brigadasynyň brigadirliğini ynandylar. Ol bu ynamyň üstünlik bilen hötdesinden geldi. Onuň brigadasy tutuş Aşgabat gurluşyk trestini boýunça hemişe birinji orny eýeleýärdi.

Ine bir gün bolsa Nadýanyň durmuşynda ýatdan çykmaýak waka boldy. Oňa Aşgabadyň zähmetkeşlerinden hat geldi. Ol hatda paýtagtly saýlawçylar ajaýyp gurluşykçy gyzyň özüni Türkmenistan SSR Ýokary Sowetine deputatlyga kandidat görkezmeklige razylyk bermegini haýyş edýärdiler.

«Siz asylly käriň eýesi. Gurluşykçy. Siz özüňiziň gaýduwsyz zähmetiňiz bilen uly abraýa eýe bolduňyz. Siziň bina eden ajaýyp ymaratlaryňyz paýtagtymyzyň guwanjy bolup durýar. Diýmek, şol ajaýyp ymaratlary bina eden sizem biziň guwanjymyz. Biz siziň işçi, gurluşykçy diýen belent adyňyza guwanýarys. Siziň asylly işiňizde mundan bu ýana-da uly üstünlikler gazanmagyňyzy, hemişe birinjiligi elde saklamagyňyzy arzuw edýäris. Paýtagtymyzyň tanymal gurluşykçysy hökmünde biz size uly ynam bildirmegi ýüregimize düwdük hem şol ynamy abraý bilen ödejekdigimize pugta ynanyarys. Siziň öz okrugyňyz boýunça respublikanyň Ýokary Sowetine deputatlyga ses goýulmaga razylyk bermegiňizi haýyş edýäris» – diýip, saýlawçylar ýazýardylar.

Tolgunmakdan ýaňa özüni ýitiren Nadýa joralarynyň gutlagyna nähili jogap berjekdigini bilenokdy. Joralary bolsa onuň daşyna hümer bolup, gujaklaşyp ýatyrdylar. Ýerli-ýerden ony gutlaýardylar.

– Gyzlar, bu diňe maňa bildirilen ynam däl, hemmämize

bildirilen ynam – diýip, Nadýa ahyry tolguna-tolguna gürlledi. – Bu ynamy ödemek biziň üçin mundan bu ýana-da arman-ýadaman zähmet çekmegimiz gerek.

Şundan soň oňa dumly-duşdan gutlag hatlary, telegrammalary ýagyp başlady. Onuň öz brigadasynyň çlenleriniň bir topary bilen aldyran suraty, kandidat görkezilendigi baradaky habar «Правда» gazetinde çap edildi. Ine, bu gün bolsa kimdir biro ony telefonda gürlleşmäge çagyryýar.

5.

Nadýa uzakly gününü alasarmyk çaklamalaryň girdabynda geçirdi. Don boýundaky Rostowdan oňa kim jaň edip biler? Çagalar öýündäki ýoldaşlaryny, mugallymlaryny, terbiýeçilerini, hossarlaryny ýekän-ýekän ýatlap çykdy. Göze görünmez bir syrly duýgy bolsa oňa «telefona çagyryýan özüňkileriň biri bolaýmasyn?» diýip çawuş çakýardy. «Näme üçin telefonda gepleşmäge çagyryýan öz adyny ýazmadyka?» – diýip, ol igençli pikir öwürýärdi. Şobada hem öz-özüne garşy çykýardy. – Ýeri, ol seniň beýle zatlara garaşjakdygyňy nireden bilsin diýsene. Kimem bolsa tanyşlarymyň biridir. Gutlajak bolýandyr».

Ol ýene mugallymlaryny, terbiýeçilerini, ýoldaşlaryny ýatlap başlady. Jaň edýäniň olaryň haýsysy bolup biljekdigi barada oýlandy. Hyýalynda olar bilen gepleşdi. Ýöne ol hyýaly gepleşiklerem Nadýany ynjaladyp bilmedi. «Jaň edýän özümiziňkileriň biri bolaýmasyn?» diýen duýgy niredendir bir ýerden onun kalbyna gelipdi-de, indi hiç çykasy gelenokdy.

Onuň üçin her sagat ýyla döndi. Işde-de, işden soňam onun oturyp-turup karary ýetmedi. Agşamara howa garalyp başlady. Agyr bulutlar barha aşak çöküp gelýän ýalydy. Bu onsuzam sabry-takaty gaçan Nadýanyň kejebesini hasam daraltdy. Ol häli-şindi sagadyna seredýärdi. Sagadyň sekundy görkezýän diljagazy öňe süýşmän, bir duran ýerinde bökjekläp duran ýalydy. Ol öňe dyzaýan, göze görünmez bir sapak bolsa ony yzyna çekip duran ýalydy.

Ahyry ol karar tapman, daşary çykdy. Galan wagty köçede gezip geçirmegi ýüregine düwdi. Käwagt gaçýan iri damjalar asfaltyň

ýüzüne şaplap urulýardy-da, oýmur yz galdyryp, gyzgyn saýyň üstüne düşen dek gurap gidýärdi. Onuň kalbyndaky alasarmyk ýatlamalaram edil şol damjalar ýaly birden oýmur yz galdyryp, birdenem alsarmyk garaňkynyň içine siňip gidýärdi. Egni tüpeňli kakasy. Ýeňsesinden südürlenip barýan Tanýa. Furgonda ýüklenip duran agyr ýaraly ejesi. Ejeleriniň jesedi ýüklenen furgonyň aşagyndan geçirjek bolanlarynda Wera ikisiniň çabalanyň aglaýşy. Stepan bilen Grişany bolsa ol oňly göz öňüne hem getirip bilenokdy.

«Jaň etjek hökman şolaryň biridir» diýip, öz ugruna gidip barýan Nadýa ýene oýlanýar. «Grişamyka? Stepanmyka? Ýa-da Tanýamyka. Belki, Daşadyr?» Ol ýene sagadyna seredýär. Öňki gezek seredeli bári tükeniksiz wagt geçen ýaly welin, sagadyň dili şol öňki duran ýerinde dur. Sekundy görkezýän diljagaz bolsa birden öňe towsup gidýär-de, bökjeklemesino dowam etdirýär. Nadýanyň gözüne ol her gezek bir zada urlup yzyna towsup duran ýaly. Ol özüniň sagada ýap-ýaňyja seredenine ynanmajak bolýar. Ýene ol bir sowallar ony aldym-berdime salýar. «Kimkä? Wah, basym wagt bolup, çybynymy bir çybanymy bjr ýarsamdym».

Gezmegem onuň ýüregine düşdi. Ol ahyry Aýnanyň ýanyna barmagy ýüregine düwdi. Ol baranda, Aýna gazet-žurnallara göz gezdirop otyrды. Ol böküp ýerinden turды-da, Nadýa oturgyç görkezdi.

– Geç, otur, Nadýuşa. Gepleşdiňmi?

– Ýok. Entek wagt kän – diýip, Nadýa ahmyrly seslendi. Aýnanyň äberen oturgyjynda oturdy. Uludan demini aldy-da, sözüniň üstüne goşdy. – Aýnaşka, bilýäňmi, şu gepleşik meni gaty alada goýdy. Kimiň jaň etjekdigini hiç göz öňüne getirip bilemok. Onda-da Don boýundaky Rostowdan...

Aýna onuň aladaly görmegeý ýüzüne syrly ýylgyryş bilen syn etdi-de, gözünü gypyp goýberdi:

– Birden bir gözel ýigit bolsa bilýäňmi? – Şobada hem çynlakaý äheňe geçdi. – Nadýuşa, bu ýerde alada eder ýaly zat ýok ahyry. Tanyşlaryň biridir. Gutlamak isleýändir.

Nadýa Aýnanyň degişmesine göwünsiz ýylgyrды. Aladaly seslendi:

– Aýna, dogrymy aýtsam, men saňa häzir göwnüme gelýän zady aýtmaga-da gorkýan. Ynanar ýaly däl. Bu zatlaryň nirelerden

kelläme gelip ýörenini bilemok welin, maña jaň edýän öz ýitiglerimiň biri ýaly bolup dur...

Aýna birden üşerildi. Soragly nazar bilen Nadýanyň ýüzüne çişerildi. Birdenem bökjekläp gygyrmaga başlady:

– Dogry! Sen bildiň, Nadýuşa! Hökman şolardyr! Oza! aýt ahyry şeýle diý-de! Ine, tüýs bolaýdy indi! Ine görersiň! Ýok, kelle bar sende, Nadýuşa!

Onsoň ol hasyr-husur geýinmäge durdy:

– Ýör! Menem seniň bilen gidýän!

Nadýa onuň bolşuna aljyrady, gözlerini howsala bilen tegeledi:

– Aýnaşka, sen meniň ýüregimi ýarýaň! Men ynanarynam onsoň öňkimçe-de bolmaz.

– Ynanaý! Ynanaý! Ine görersiň! Ynan diýilýä-dä asyl saňa!

– Aýnaşka, birden başga biri bolaýmasyn?

– Başga biri bolsa-da, eliňden alayasym ýok. Gorkma – diýip, Aýna onuň elinden tutup, gapa tarap çekip ugrady. Şol arada hem degişmesini dowam etdi. – Seniň göwnüň küýseýändir başga bir gözel ýigidi welin, bu gezek ol çakyň çykmaz. Çykmaz diýýän men saňa! Ha-ha-ha!

Olar derrew köçä çykdylar. Iri damjalar ownap, ýagys birsydyrgyn ýagyp durdy. Asfalt ýuwan aýna ýaly lowurdap ýatyrdy. Köçeleriň ugrundaky çyralaryň şöhesi asfaltta düşüp, ylla ýere ýyldyzly haly düşelen ýalydy.

Gyzlar şäherara telefon stansiýasyna baryp, çakylyk hatyny nobatça berdiler-de, garaşmaga durdular. Nadýa oturgyja çöküp, butnaman otyrды. Onuň häzir gymyldamaga-da ragbaty ýokdy. Aýna bolsa edil aýagy bişen dek iki ýana zowzanaklaýardy. Usilitel bilen her gezek nobatdaky gepleşige çagyranlarynda, aýak çekip diňleýärdi. Nadýanyň ady tutulmansoň, her gezegem gaşlaryny çytyp, elini silkip goýberýärdi-de, öňküsindenem beter zowzanaklamaga başlaýardy. Nadýanyň adyny tutup çagyranlarynda bolsa, ol derrew oňa tarap topuldy. Aňk bolup oturan Nadýany oturgyçdan süýröp diýen ýaly alyp ugrady.

– Ýör! Ýör! Bäşinji kabina diýýä. Ine görersiň!

Olar girenden soň, kabinanyň içindäki çyra ýanyp, bir burçda duran telefon apparatyny ýagtyltdy. Nadýa trubkany göterende, has-da aljyrady. Ol бүтін göwresi bilen galpyldaýardy. «Allo!»

diýjek bolup synandy. Emma bokurdagy gurap, sesini çykaryp bilmedi. Geplemegiň deregine, bokurdagyna dykylyp gelen ýüregini kynlyk bilen yzyna ýuwutdy. Şol wagt hem onuň trubkany ters tutup durandygyny gören Aýna elinden trubkany kakyp aldy:

– Näme aljyrap dursuň?! Trubkany bir dogry tut ahyry! Ine, şu tarapyny tut gulagyňa!

Ol şeýle diýdi-de, özi trubkany Nadýanyň gulagyna tutup berdi. Aňyrdan gyryljyk erkek adam sesi eşidildi:

– Nadýuşa!

Aýnanyň «gözel ýigit» hakda aýdan sözi beýnisinde ýyldyrym bolup çakan Nadýa özüne gelen ýaly boldy. Ähli umydy puja çykana döndi. Näme diýjegini bilmän dymdy.

– Näme dursuň? Geple ahyry! – diýip, Aýna ony gyssady. Emma Nadýa geplemäge ýetişmedi.

– Nadýuşa! Nadeýa! Uýajygym, bu men – Grişa! – diýen sözler onuň endamyna tok bolup ýöredi. Ol:

– Gri-i-şa-a! – diýdi-de, başga bir sözem aýdyp bilmän, bagyryp başlady. Aňyrdan eşidilýän sesem sandyrap çykdy:

– Nadýuşa! Doganjygym, men seniň suratyňy gören badyma tanadym. Suratyň aşagyndaky ýazgyny okamakam tanadym. Aradan şunça ýyl geçse-de, ulalsaňam üýtgemänsiň. Gözým kaklyşandan tanadym. Okap görsem, dogrudanam, sen. Deputatlyga kandidat. Brigadir. Gutlaýan, uýajygym!

Nadýa aglap başlansoň nämäniň-nämedigine açyk göz ýetiren Aýna duran ýerinde böküp başlady:

– Diýdim-ä! Aýtmadymmy?! Ýaşa! – Birdenem ol Nadýany gujaklady. Ura! Ýeri, näme zörledip dursuň? Geple ahyry!

Nadýa näme diýjegini bilenokdy. Grişanyň özi onuň diýmeli sözünü agzyna salyp berdi:

– Nadýuşa, Weradan näme habar?

Nadýa agy arasy bilen jogap berdi:

– Wera Wilnýusda.

Şondan soň ol özüni birneme ele aldy. Grişadan beýleki doganlaryndan näme habar berilýändigini sorady. Grişa Stepanyň, Daşanyň, Tanýanyň Witebskde ýaşaýandygyny, özüniň bolsa Don boýundaky Rostowda graždan howa flotunda gulluk

edýändigini gürrüň berdi. Ol eýýäm Nadýany tapandugy barada Stepan daga habar edendigini, özüniň bolsa ertir Aşgabada barjakdygyny aýtdy.

Trubkany ýerinde goýan Nadýa Aýnany gujaklady:

– Aýnaşka! Begenjimden ýüregim ýarylyp baryar!

6.

Grişanyň gelen gününüň ertesi Stepan dagy hem geldi. Nadýanyň telegrammasyny alan badyna, Wilnýusdan Aşgabada ugran Werany bolsa olar aerowokzalda üýşüp garşy aldylar.

Nadýa gündiz doganlaryny gözel Aşgabat bilen, öz guran ymaratlary bilen tanyşdyrды. Agşam bolsa öz saýlawçylary bilen boljak duşuşyga çagyrdy.

Duşuşyk paýtagtyň iň gözel ymaratlarynyň biri Türkmen döwlet drama teatrynyň jaýynda geçýärdi. Giň tomaşaçylar zaly adamdan hyryn-dykyndy. Ložada oturan Grişa dagy begençden ýaña iki bolup bilenokdylar.

Ynanylan adam Gurban aga tribuna çykyp, tolgunma bilen söze başlady:

– Ýoldaş saýlawçylar! Biziň şu günki duşuşygymyz uly baýram. Bu biziň sowet demokratiýamyzyň, bu biziň halklarymyzyň doganlyk dostlugynyň, bu biziň ýurdumuzda zähmete goýulýan çäksiz hormatyň baýramy. Bu günki duşuşugyň manysyny ullakan kitaba-da sygdyrmak mümkin däl. – Gurban aga çalaja ardynjyrap, çokgaja sakgalyny sypady – Mähriban Kommunistik partiýamyzyň leninçilik milli syýasaty bolmadyk bolsa, biziň halklarymyzyň doganluk-dostlugy bolmadyk bolsa, şu duşuşygy göz öňüne getitip bolarmydy?! Uruşda ata-enesinden, doganlaryndan mahrum bolan ýetim gyzjagaz şeýle derejä ýetip bilermidi? Biziň kandidatymyz Nadežda Kurilenkonyň ykbaly biziň sowet demokratiýamyzyň ajaýyp mysaly bolup durýar. Watan onuň üçin ata-enäniň ornuny tutdy. Oňa terbiýe berdi, hünär öwretди. Adam edip ýetişdirdi. Nadýanyň ykbaly biziň ýurdumyzda işçä goýulýan sarpanyň, azat zähmete goýulýan sarpanyň ajaýyp mysaly bolup durýar. Nadýa özüniň gahrymançylykly zähmeti bilen halkyň söýgüsine, ynamyna

mynasyp boldy. Dada belorus gyzyňyň mähriban paýtagtymyz Aşgabadyň gurluşugyna goşan goşandynyň bahasyna ýetme ýok. Ol arman-ýadaman zähmet çekdi. Zähmet çekişi ýaly hem zähmetinden kemal tapdy. Biziň aramyzda häzir Nadýanyň uruş döwründe ýitiren doganlary otyr. Olaryň biri-birini gözläp ýörenleri bári on bäş ýyl geçipdir. Ine, olary bu gün tapyşdyranam Nadýanyň päk zähmeti! Görüň, ýoldaşlar, işçi zähmetiniň gudratyny!

Birden gübürdäp giden elçarpyşmalar zaly sarsdyrды. Ložada oturan doganlaryny begenç bilen synlaýan Nadýa giň zala çalaja göz aýlady. Şonda ol öz doganlarynyň diňe ložada oturan doganlary bilen çäklenmeýändiginiň giň zaly dolduryp duran adamlaryň hemmesiniň-de öz mähriban doganlarydygyna göz ýetirdi. Onuň gözünden begenç gözýaşlary togalanyp gitdi. Nadýanyň päk zähmeti bilen gazanan uly abraýyna guwanyp, giň zala sygyp bilmän oturan Grişa dagy hem Nadýanyň abraýyna ähli halkyň özləri bilen des-deň derejede guwanýandygyna göz ýetirdiler.

1976

Nargylyç HOJAGELDIÝEW.

** Hekaýa ýaş işçileriň durmuşyna bagyşlanan eserler üçin 1977-nji ýylda geçirilen respublikan konkursa birinji baýraga mynasyp boldy. Hekaýalar*